

קטעים מהדו"ח על ענף הבקר בארז

וכמחצית מספר הפרות הן ילידות המשק, צאצאי הפרות האמריקאיות.

בתשט"ו היו 55 המלטות וחלוקת השגר לפי המינים חרבה לחלוטין מהיחס של 50:50; נולדו במשך השנה 39 עגלים (71%) ו-16 (29%) עגלות. אם חס וחלילה יתמיד מצב כזה הרי רפתני ארז יהיו זקוקים ל"בעל-מופת" שידאג לתיקון הדבר. ובטרם יודקו ל"מופתים" רצוי שיתענינו בפרים שהיפרו את העדר; אם כי אין להגיד בוודאות שבמקרים כגון אלה "אשם" הפר, אולם ידוע מרשימות סטסאטיסטיות שונות שמר פיעים לפעמים פרים יוצאי-דופן שמולידים אחוז גבוה של זכרים; ובימינו, כשנוקשים בעיקר להורעה מלאכותית, הרי חשוב לגלות בעוד מועד את הפר, שיתכן וניחן בסגולה של הולדת זכרים בלבד.

אין לציין עונת המלטה מובהקת בעדר הזה, אף על פי שהעובדים בענף מעוניינים כנראה לרכז את ההמלטות לחודשי הסתיו והחורף. יתכן שההתעברות היתה בדרך כלל לקויה ומשום כך — הוצאת פרות בגלל עקרות וגיל המלטה ראשונה (של מבכירות) גבוה מהרגיל — 33 חודשים! בדו"ח של עובדי הענף לא צוינו באופן מיוחד הפרטים בשאלות אלה, ולכן אין לקבוע בדיוק את הסיבה לאי-התגבשותה של עונת ההמלטה עד עתה.

מתקבל הרושם שבמשק ארז מעוניינים בהר-חבת העדר, אולם יהיה זה תפקיד קשה למדי אם הפוריות תהיה לקויה כפי שהיתה והוצאת פרות תימשך בקצב מזורז כבשנת תשט"ו.

התנובה

רוכזו ועובדו הרבה טבלאות בכל הנוגע לתנובות, ובשביל חברי המשק יש בהן הרבה מהמאלף. גביא כאן טבלאות אחדות שתשקפנה את כושר התנובה של העדר בשנים האחרונות. יש לברך את עובדי הענף על הישגיהם בהע-לאת התנובה, אם כי בתשט"ו חלה ירידה קלה בתנובה הממוצעת (ב-140 ליטר) לעומת תש"ד; לא צוינה בדו"ח סיבת הנסיגה הקלה, אולם יש

לתיק המערכת הגיעה "חוברת פנימית" בת 11 עמודים המכילה דו"ח מפורט על ענף הבקר במשק ארז בתשט"ו. החוברת גדושה טבלאות בצירוף הערות-הסברה קצרות, ולמען לא יש-תעמם הקורא בה, קושטו רוב העמודים ציורים "כמעט-אימפרסיוניסטיים", מהווי הרפת. לאנשי המערכת לא ידוע אם הצייר הוא גם רפתן, אולם בכל אופן יש להודות לו על האילוסטרציות המשעשעות שהותאמו בצורה כה מוצלחת לתוכן הדברים שבכל עמוד ועמוד. חבל שאין באפשר-ות של המערכת להעתיק אחדים מהציורים ולה-נות בהם את קוראי "משק הבקר והחלב".

נרשה לעצמנו לפרסם קטעים מספר מהדו"ח הנ"ל, ועובדי הענף בארז ודאי יסלחו לנו אם נעיר גם על אילו טעויות שנפלו פה ושם בחומר שפורסם בחוברת שלהם.

הערך

לסוף שנת תשט"ו היו בעדר:

פרות	53
מבכירות	15
עגלות	41
עגלים לבשר	35
פר	1

ובס"ה — 145 ראשים. לעומת שנת תש"ד לא גדל העדר, פרט לתוספת העגלים לבשר. לפי זה יוצא שבעדר הבקר לחלב היחס המספרי בין פרות לעגלות הוא 1:1 בערך. מגמה זו מקובלת כיום ברוב משקי-הארץ, ומכאן יש להסיק שגם בארז אין עוסקים עוד בסלקציה בדיר העגלות ודוחים זאת עד לאחר שניתן לבחון את טיב הבהמה באמצעות "הדלי". עדר הפרות לא גדל בתשט"ו משום שיצאו והוצאו באותה שנה הרבה פרות: 3 פרות מתה, 4 פרות נמכרו בגלל מחלות (עקרות והוצאת רחם) ועוד 5 נמכרו מטעמי סלקציה. בדיר בני-הבקר מתו עגלה אחת ושני עגלים וכן נמכרו 3 עגלות שפיגרו בהתפתחותן.

מוצא העדר הוא ברובו מהיבוא האמריקאי

התאמצו לא מעט בייצור תנובות־שיא בשנה זו, כשמנות־המזון שלהן עמדו בסימן ה"צנע".

ההזנה

חשבון התצרוכת התיאורטית, שנערך לפי כל הכללים (עם העברה של 10% על הנורמות) הסתיים בתשט"ו ב־368.750 יחידות־מזון והאס־פקה למעשה סיפקה רק 324.500 יחידות מזון. מובנת, איפוא, הצעקה הגדולה (עם שלושת סימני קריאה!!!) על הגרעון של 12%; ומתקבל אמנם הרושם שהספקת המספוא הירוק והעסיסי היתה לקויה בשנה זו. צוין בדו"ת שהחודשים אוקטובר־ינואר היו הקריטיים ביותר; ונוסף לזה נתאחרה בתשט"ו גם הרעיה במרעה הטבעי (מחמת הבצורת).

לפי סוגי האספקה השונים נצטרפה המנה השנתית כדלקמן:
 35% מזון מרוכז
 45% מספוא ירוק ועסיסי
 20% שחת.

מן הראוי לציין שגם בארז, כבשאר משקי הנגב, תופסת האספסת מקום ניכר באספקה. הושגו בס"ה כ־1000 טון מזונות ירוקים ועסיסיים באבוס וחלקה של האספסת הירוקה היה בגבולות 58%.

בהשוואה לשנת תשי"ד חלו שינויים ניכרים בהספקת המזון המרוכז ובשחת; כמות המזון המרוכז בתשי"ד היתה 139 טון ובתשט"ו 115 טון, לעומת זה עלתה מנת השחת מ־150 טון בתשי"ד ל־213 טון בתשט"ו.

מחברי הדו"ת ניסו להדגים גם את גודל המנה של פרה אחת בשנה, ובהתאם לתנובה הממוצעת, לבטא את יעילות הניצול של יחידת המזון. מתקבל הרושם שנפלה כאן בחישובים טעות מצערת שעלולה להטעות את הקוראים. לא יתכן שבתשי"ד צרכה הפרה בממוצע 4230 יח"מ וכל יחידת מזון יצרה 1.16 ליטר חלב ולעומת זה בתשט"ו צרכה הפרה רק 3245 יחידות מזון והתוצאה היתה — 1.47 ליטר חלב לכל יחידת מזון. כנראה שחלה כאן טעות בפעולות החשבון הרגילות ומשום כך נסתלפה כה קשה ההשוואה של יעילות ניצול המזון בשתי השנים.

להניח שהפרעות מסוימות בהספקת המספוא ובמידת־מה גם הקשיים בהתעברות, הם הם שגרמו לכך. ועוד יש לזכור שהעדר הינו צעיר וטרם הגיע למלוא ההתפתחות של כושר ההנבה.

טבלה 1. התנובה הממוצעת לפרה ולשנה בשנים תשי"ב — תשט"ו

השנה	מספר הפרות במוצע	חלב ליטרים	% השומן	ימי החליבה
תשי"ב	40	3750	3.55	300
תשי"ג	51	4014	3.35	282
תשי"ד	52	4929	3.42	294
תשט"ו	55	4789	3.43	288

בדו"ת הובאו גם מספרים על תנובות ממור צעות לפי הגיל. בטבלה זו סוכמו התנובות מאז קום העדר במשק זה ולפי זה יוצא שהעליה מתקופה לתקופה היתה יפה למדי. להלן ניתנת רשימת התנובות הממוצעת האלה:

תקופת־חליבה א'	— 3840 ק"ג חלב
" ב'	— 4910 " "
" ג'	— 5360 " "
" ד'	— 5720 " "

לפי תוצאות ביקורת התנובה יוצא שבמשק זה, חודשי־השפל בתנובה היומית הם אוקטובר, נובמבר ודצמבר.

הובאה גם רשימה מיוחדת של הפרות המצ־טינות ובשנת תשט"ו הופיעו 6 פרות עם תנובות שלמעלה מ־6000 ק"ג חלב. לא מובן למה זה הוכללו ברשימה זו גם 4 פרות בעלות תקופות־חליבה של 210 ימים, בה בשעה ששאר הפרות היו בעלות תקופות נורמליות. אילו סוכמה תקופתן המלאה של 4 הפרות הנ"ל יתכן ולא היו זוכות לפי הממוצע היומי שלהן להיכלל ברשימת המצטינות או, על כל פנים, לא היו זוכות במקומות „מיוחדים" בתור.

עמוד זה של הדו"ת על התנובות הגבוהות קושט בפרה, המשתרעת ונחה לאחר המאמץ על ספה מרופדת יפה. יתכן והצייר קלע יפה למטרה, כיוון שהפרות, כאמור, רובן צעירות, ובודאי

ובראש וראשונה הם מציינים בהוקרה את הקשרים עם ה. מ. ב., ממנה הם מקבלים חומר מקצועי, חוזרים, עזרה בהדרכה, בקורת חלב וכדומה. בסעיף זה מופיעה גם ידיעה מעניינת על ביטוח העדר במחירים ריאליים מכסימאליים (800—1000 ל"י לפרה). קשה לדעת מהו שהמריץ את המשק לנהוג כך, כי הרי כרוך הדבר בהוצאה גדולה למדי.

ענין מיוחד יש בסעיף על "מקומו של הענף במשק" ומחברי הדו"ח גאוותם על כך שענף הבקר "קפץ ועלה בשנת תשט"ו למקום הראשון בין ענפי המשק" (לפי היקף הכנסות ברוטו). ואשר להשקעת ימי עבודה, ירד הענף מהמקום השני למקום השלישי, כיוון שבתשט"ו הופעלה כבר מכונת החליבה.

תוך סיכום העבודה המושקעת בענף הזה (לא רק עבודת הרפתנים), יוצא שבש"ה עסוקים ברפת וסביבה (מספוא, פלחה, שמירה וכו' וכו') בממוצע יומי 13 עובדים; וכיוון שבתשט"ו עבדו 52 חברים בעבודות מכניסות הרי יצא שכל אדם רביעי היה עסוק בסיפוק צרכי ענף הבקר. המס' קנה מכאן — ענף זה הפך לענף מרכזי במשק!

סיכום

לאחר שהוכח שענף הבקר תופס מקום מרכזי במשק, ולדעת מחברי הדו"ח הוא גם יכול לפרנס את עובדיו הרי יש צורך להקדיש תשומת לב לתיקונים ושכלולים שונים כדי שאפשר יהיה להעלות את הרמה בעתיד ולמנוע משברים.

הדברים הטעונים תשומת לב מיוחדת הם:

1. הספקת מספוא מסודרת בכל חודשי השנה!

2. תיקונים ושיפורים במבנים.

3. זבלן קבוע!

4. הרחבת ענף גידול העגלים לבשר.

5. תיקונים בסדרי הובלת החלב (למניעת החמצות!).

6. סלקציה נבונה בעדר הפרות.

הציור שבעמוד האחרון: צמחי מספוא פורח וסביבו פרה, פר ועגלה עם פיות פעורים ועינים חומדות, המעוררות תיאבון לגבעול הפורח אף אצל אוכלי בשר! כנראה שגם בציור זה כיוון

משמחת המגמה לספק במידה מכסימאלית מספוא משדות המשק. בתשט"ו סיפק המשק 68.5% מכלל התצרוכת; בתוך זה כלולים 31 טון מזון מרוכז שהיוו 27% במנת המזון המרוכז כולו. מן הראוי שעובדי הענף יעמדו על המשמר בשנים הבאות, לכשיגדל ויפרוץ עדרם, ויבטיחו לעצמם את מנת הגרגרים מתוצרת המשק, כי אין להניח שהם יהיו זקוקים בעתיד לכמויות גדולות של כוסבות כשלהשותם יעמדו שדות נרחבים של אספסת.

שאיפת עובדי הענף היא להבטיח כ-80% אספקה מתוצרת המשק ויש לקוות שהנהלת המשק תעמוד לימינם ותשתדל למלא את משאלתם זו.

העבודה

אם הציור שבעמוד זה הוא מציאותי הרי ניתן להסיק שקיימים יחסים אידיליים בין הפרה למטפליה! הלוואי ויתמידו סימני החיבה מצד הפרה לחברה החולבת! ואשר להספק — הרי רק בתשט"ו הוחל במיכון החליבה ולכן אין לציין לעת-עתה חסכון רב בימי עבודה. בתש"ד הושקעו 36 ימי עבודה לפרה + בני בקר, ובתשט"ו ירדה המיכסה ל-32 ימים. יש לקוות שעם סידור המבנים ושכלול כל ה"דברים הקטנים" שליד המבנים וסביבתם יושגו גם כאן הקימוצים בעבודה כבשאר המשקים הממוכנים.

שונות

הבריאות בעדר היא בדרך כלל טובה ואין כל חשש לשחפת; גם העטינים בריאים, ואם קרו אי-פעם דלקות, הרי זה בא מהבוצ הרב בימות החורף. כנראה שגם כאן לא נבחר המקום המתאים למבנים ועובדי הענף מתאוננים על הבוצ העמוק בעונת המשקעים, ומקרי הפנרציות שנתרבו מחמת צרה זו.

במבנים דרושים כנראה הרבה תיקונים וכן יש עוד צורך בהוספת מיכלים לתחמיץ, מתבנים וכדומה.

מתאוננים מר מחברי הדו"ח על הזנחת הטיי פול בזבל ודורשים בפה מלא: "זבלן קבוע"!

סעיף מיוחד בדו"ח דן ב"קשרים עם מוסדות",

חמש שנות ענף הבקר בחוקוק

הוחל בהקמת הענף בחוקוק בשנת 1948 עם קניית העגלות הראשונות ממושב בית יוסף. העגלות הובאו לאחר פינוי המושב עם פרוץ מלחמת השחרור. אליהן נוספו עגלות שנקנו בבית השיטה ופרות ומבכירות שניקנו אצל איכרים בקדימה, יבניאל, כפר יחזקאל, מרחביה וכו'; ב-1951 קיבלנו משלוח של 10 עגלות אמריקאיות שקליטתן במקום לא הצליחה; בגלל קדחת ועקרות. נפסדו מהן שבע. יוצא שהעדר שלנו הוקם מפרות מעורבות בנות דור שלישי עד שישי להכלאה.

טבלה 1. התפתחות העדר בשנים תשי"א-תשט"ו (מס' הראשים בממוצע שנתי)

השנה	פרות	עגלות	פר	עגלים לבשר	סה"כ ראשים
תשי"א	21.0	26.0	0.5	—	47.5
תשי"ב	26.5	25.0	1.0	—	52.5
תשי"ג	32.5	27.5	1.0	15.5	76.5
תשי"ד	32.0	31.0	0.5	40.0	103.5
תשט"ו	37.5	36.5	—	38.0	112.0

התפתחות העדר היא איטית ולמעשה רק בדרך הריבוי הטבעי. ב-4 השנים האחרונות לא קנינו בקר לחלב, אלא רק עגלים בני 4-5 חדשים לעדר הבשר. הסיבות לקצב איטי זה הן:

- 1. בעיות האספקה.
- 2. מחסור בשיכון.
- 3. חוסר עובדים.

הצייר לתמצית משאלתם של עובדי הענף: „הבו מספוא טוב וטעים ובשפע לבהמותינו! נברכם שמשאלתם זו תתמלא בתשט"ו, ובדר"ח של השנה הבאה יצייר בעמוד האחרון צוות העובדים מדושן עונג, כשסביבתו רובץ עדר בריא, יפה־מראה ובלתי מיוגע משפע התנובה שהעניק למטפלו.

רוכז ע"י א. י.

ההזנה

העגלות הראשונות שהגיעו למשקנו הוחזקו בבניי חוות־קנאפ שעל שפת הכנרת (כיום ברשות החוה לגידול בקר בטבחה — „כרי דשא"). היות ובחוקוק לא היו עדיין מים ומבנים ושם, על שפת הכנרת, עם עדר קטן ושפע של מים, לא היו בעיות: תלתן בחורף ואביב, תירס וסתוויון בקיץ ובסתיו שחת משדות הבעל. הרפתן מילא גם את תפקיד איש המספוא וה„אידיליה" היתה שלמה. בקיץ 1949 לאחר שהסתיימה בניית דיר העגלות (שחציו הותאם להחזקת פרות חולבות) הוכן שטח שלחין של 100 ד' בחוקוק. העברנו את העדר לחצר המשק ואז הופיעו הבעיות שהחמורה בהן היתה בעיית ההזנה. בתחילה המשכנו גם בחוקוק לפי השיטה המקובלת: תלתן בחורף, תירס וסתוויון בקיץ. אך מיד התברר שאין אפשרות לקיום ענף נושא את עצמו בדרך זו. מה הם התנאים הקובעים את אופי ההזנה בחוקוק?

1. מים יקרים (כיום 80 פר' הקוב) ובכמות מצומצמת בשטחים הקרובים לרפת.

2. מים רבים וזולים בבקעת גנוסר (7 ק"מ מהרפת).

3. שטחים נרחבים של מרעה טבעי עשיר החל מינואר עד מאי כמרעה ירוק ואחרי זה עד נובמבר, כמרעה קמל.

בהתחשב בתנאים האלה ולאחר התייעצות עם מומחים שונים, סוכם שהאספקה לעדר תאורגן כדלקמן:

מרעה טבעי — לכל העדר בחודשים ינואר־מאי ולעגלות ולעגלים ממאי עד נובמבר מרעה קמל. מרעה זרוע בבעל (עשב סודני). שטח של 2-3 ד' לראש יספק את המזון הירוק (כ־2 יח"מ ביום) לעגלות ולעגלים. מרעה זרוע שלחין. שטח של 1 ד' לפרה יספק קציר אחד באביב (סוף מרץ) לשחת ואח"כ 2-3 יח"מ ליום ברעיה; במידה שישארו עודפים, ינוצלו ע"י הגידול.